

VRIENDSCHAP MET DE ARMEN IN HET ZIEKENHUIS

De spiritualiteit van Sant'Egidio en geestelijke verzorging

Door: Corine van der Loos*

De conferentie 'Humanisering van de zorg' van maart 2010 te Rome, die mede georganiseerd werd door de katholieke sector van de VGVZ, is afgesloten met een bezoek aan de gemeenschap van Sant'Egidio (Sint Egidius) in de volkswijk Trastevere. Naar aanleiding van dit bezoek reflecteert Corine van der Loos, geestelijk verzorger in het AMC te Amsterdam, over de vriendschap met de armen die deze gemeenschap dierbaar is en over de wijze waarop de omgang van Sant'Egidio met armen overal ter wereld haar inspireert in de relatie met haar patiënten in het ziekenhuis.

De conferentie van de Katholieke Sector in Rome over Humanisering in de zorg werd afgesloten in Trastevere bij de gemeenschap van Sant'Egidio¹, met een korte inleiding, een avondgebed en een diner dat een intercultureel feest werd. Als lid van de gemeenschap zie ik hierin een goede aanleiding om te vertellen op welke manier de spiritualiteit van Sant'Egidio mij voedt en draagt in mijn werk als geestelijk verzorger.

Een van de belangrijkste dingen die ik in de loop van de jaren geleerd heb, is dat het een feest is om vriendschap te sluiten met de armen van de samenleving. Vriend zijn met de armen is geen zware opgave, maar een manier van leven waaruit je vooral veel ontvangt.

Leven vanuit de spiritualiteit van Sant'Egidio is leven met de Bijbel in de ene hand, en de arme in de andere.

De Bijbel in de ene hand betekent Bijbellezen, bezinnen, bidden, vieren. We beluisteren de verhalen van God met mensen steeds opnieuw, iedere dag weer en kijken van daaruit naar de mensen, de stad en de samenleving. We hebben de arme in de andere hand. We zeggen ook weleens dat we de krant in de andere hand hebben. We leren de krant op een nieuwe manier te lezen, namelijk door de ogen van de armen: Wat betekent datgene wat er gebeurt - een nieuwe regering, het afbreken van een oude garage, korten in de zorg - voor de armen met wie wij optrekken?

Armen

Arme, dat is een woord dat in onze tijd niet zo vaak gebruikt wordt. We plakken dat etiket niet graag op iemand. Armoede is relatief. Bij Sant'Egidio gebruiken we dit woord bewust wel. We verstaan onder armen, degenen die kwetsbaar zijn, die aan de kant staan, die gebrek hebben; dat kan zijn door gebrek aan geld, huis, voedsel (daklozen), maar ook door

gebrek aan vriendschap (eenzamen), gebrek aan vrijheid (gevangen), gebrek aan gezondheid (zieken) of gebrek aan verzorging en opvoeding (kinderen in kansarme wijken). Vriendschap met de armen is de kern van onze spiritualiteit, en ons belangrijkste doel. Door de ervaringen van onze vrienden zien we hoe de structuren in onze samenleving voor velen een vangnet zijn, maar voor anderen heel onrechtvaardig uitpakken.

Een voorbeeld van een arme die in een van de structuren gevangen zit is Tessa. Tessa woont bij mij in de straat. Ze werkt in een sociale werkplaats en heeft diabetes. Ze zorgt alleen voor haar zwakbegaafde dochter Anne. Ze presteert het om zonder schulden te leven en stuurt Anne iedere ochtend keurig op tijd naar beneden voor de schoolbus en haalt haar dagelijks lopend op en doet boodschappen. Jeugdzorg is bezorgd over Anne, zit moeder op de huid en vertelt haar voortdurend waarin ze tekort schiet. Hierdoor loopt de spanning op en gaat het steeds slechter. Anne wordt uiteindelijk uit huis geplaatst, op haar eigen verjaardag! De uitkeringsinstantie kampt met een wisseling van personeel, waardoor de subsidieaanvragen van Tessa een half jaar (!) stil blijven liggen. Haar uitkering is verlaagd naar een bedrag waarvoor ze nauwelijks haar vaste lasten kan betalen. Ze heeft geen geld voor eten, omdat ze nu geen kinderbijslag meer krijgt, maar juist maandelijks 120 euro moet betalen voor haar uit huis geplaatste dochter.

Persoonlijke vriendschap

Door mijn kennismaking met Sant'Egidio heb ik vele armen ontmoet. Persoonlijk ken ik mensen zonder verblijfsvergunning, daklozen, ouderen en kinderen van migranten. Via de gemeenschap ken ik de verhalen van gevangenen, ter dood veroordeelden en Aidspatiënten in Afrika.

De kern van de spiritualiteit van Sant'Egidio en van haar activiteiten ligt in de persoonlijke vriendschap. Vriendschap verandert het leven van men-

sen die aan de kant staan. Vriendschap toont ons keer op keer dat er hoop is voor mensen die afgeschreven zijn door de maatschappij. Die hoop komt voort uit de fundamentele hoop die we als christenen hebben, dat God de mens trouw is en dat Jezus ons de goede boodschap van hoop en nieuw leven gebracht heeft. De hoop komt ook voort uit de vele mooie dingen en kansen die voortgekomen zijn uit onze vriendschappen.

Dominic, die op death row zat in de VS en door zijn familie in de steek was gelaten, schreef vlak voor zijn dood dat hij de Italianen als zijn nieuwe familie beschouwt. Vrienden in Rome van de gemeenschap waren degenen die hem trouw geschreven hebben en later ook hebben opgezocht in de gevangenis.

Door de vriendschap met Dominic en andere gevangenen is de gemeenschap zich gaan inzetten tegen de doodstraf. Dit begon met briefwisseling met ter dood veroordeelden. Daarna is uit de samenwerking met andere organisaties, waaronder Amnesty International, een wereldwijde beweging gegroeid 'Nee tegen de doodstraf'. Met lobbyen, handtekeningenacties en de jaarlijkse actie van steden die zich uitspreken tegen de doodstraf (Er zijn 1184 'Cities for Life') besluiten steeds meer landen, ook in Afrika en Azië de doodstraf af te schaffen of de uitvoering ervan te stoppen.

Maria is een geboren Groningse en woont al 55 jaar in Amsterdam. Haar kinderen wonen ver weg. Zij ziet hen weinig. Ondanks de attente buurman, de fysiotherapeut en de alpha-hulp is ze alleen. We bezoeken haar wekelijks een uurtje en bellen af en toe. Na een jaar vertelt ze dat ze zich nu na al die jaren thuis begint te voelen in de stad.

Een bisschop uit Mozambique, die bevriend is met de gemeenschap vroeg om voor zijn land te bidden. Het land leed al jaren onder een burgeroorlog. Gebed, studie en contacten met hem en met

andere mensen uit Mozambique leidden ertoe dat de gemeenschap gevraagd werd te bemiddelen bij vredesonderhandelingen. In 1992 is in Rome het vredesverdrag getekend, en die vrede is tot nu toe in stand gebleven.

Begaan met de vele HIV en AIDS-slachtoffers in Mozambique die in de jaren daarna stierven, afgeschreven door de wereld, heeft de gemeenschap een programma ontwikkeld om zwangere vrouwen te testen en medicijnen en voeding te geven, zodat ze gezonde kinderen ter wereld brengen en zelf in staat zijn om hen op te voeden. Inmiddels zijn hierdoor 10.000 gezonde baby's geboren in 6 Afrikaanse landen. Dit programma is overgenomen door verschillende NGO's, waaronder Unicef.

Steeds weer leren we mensen kennen die in de verdrukking zitten, en die geen uitzondering blijken te zijn. De persoonlijke vriendschap laat ons met mensen meeleven, de situatie mee uithouden, en daagt ons uit om te zien dat zij geen uitzondering zijn. Dat er structuren zijn die niet goed zijn. Als gemeenschap maken we ons sterk, zoeken we naar bondgenoten om hierin verandering te brengen.

Dragende kracht

Vriendschap met de armen is wezenlijk voor de spiritualiteit van Sant'Egidio en ook een dragende kracht voor mijn werk als geestelijk verzorger in het ziekenhuis.

Allereerst betekent dit dat ik zieken als armen zie: mensen met een gebrek aan gezondheid, die kwetsbaar en gemarginaliseerd zijn. Ik gebruik hier heel bewust het woord zieken, als aanvulling op de meer gebruikelijke begrippen patiënten of cliënten. Volgens Van Dale is een patiënt iemand die medische hulp nodig heeft. Dat geldt niet voor alle zieken. De meeste zieken in het ziekenhuis zullen in die betekenis wel patiënten zijn, maar dat is niet de reden waarom ik met ze in contact kom. Ik kom

bij ze omdat hun leven onderbroken wordt door de ziekte; er treedt een breuk op in hun leven, ze staan aan de kant.

Ik spreek ook in het kader van mijn werk in het ziekenhuis over vriendschap. Dat vraagt om een toelichting. Als geestelijk verzorger in een (academisch) ziekenhuis sluit je geen vriendschap met de patiënten, of misschien bij hoge uitzondering. Vriendschap veronderstelt een langdurige relatie, met een bepaalde vertrouwelijkheid, trouw en uniekheid. Een 'er mogen zijn zoals je bent', door weer en wind. Voor zieken blijkt dat de ene vriend meer uithoudingsvermogen heeft dan de ander. Vrienden blijken vreemden, kennissen worden vrienden. Het is als het verhaal van de barmhartige Samaritaan (Lucas 10, 25-37) dat Jezus vertelt naar aanleiding van de vraag van de wetgeleerde: 'wie is mijn naaste?' Jezus laat in de parabel zien dat dit niet de vraag is die gesteld moet worden. Het gaat er om wie de naaste van deze hulpbehoevende man is gebleken. Wie laat zich door het lot van deze ongelukkige raken en zet hem weer op zijn benen, zonder zijn leven over te nemen.

Het werk in het ziekenhuis en het contact met de zieken heeft grenzen, in plaats en in tijd. Als geestelijk verzorger sluit ik geen vriendschap met patiënten, maar ik werk wel met de houding van de vriendschap. Deze vriendschap lijkt op die van de vakantievriend of reisgenoot. Wanneer de patiënt naar huis is, is de gezamenlijke reis (voorlopig) tot een eind gekomen en gaan we ieder onze eigen weg.

In mijn contact met de patiënt, met de zieke ontmoet ik een unieke persoon, die soms genoeg heeft aan een eenmalig gesprek, aan een kans om het eigen verhaal (opnieuw) te vertellen. Vaak ook blijkt zij - zeker bij langdurige ziekte, of een uitzichtloze situatie - behoefte te hebben aan iemand die trouw is, die het met haar uithoudt, die niet bang is om de werkelijkheid van pijn, verdriet en wan-

hoop onder ogen te zien. De spiritualiteit van de gemeenschap van Sant'Egidio leert mij naast deze zieke te gaan zitten, om me te laten raken, om mee te leven. Gevoed door de Bijbel stel ik me open om deze zieke die op mijn weg komt, toe te laten tot mijn hart. Professioneel gezien noemen we dit uithouden. Voor mij is dit er durven zijn, in alle openheid en kwetsbaarheid, omdat ik gedragen wordt door de hoop en de liefde.

**Drs. Corine van der Loos is rooms-katholiek geestelijk verzorger in het Academisch Medisch Centrum in Amsterdam*

Noten

1 Voor meer informatie: www.santegidio.nl

GEVRAAGD: REDACTIELEDEN TGV

De redactie van het Tijdschrift Geestelijke Verzorging is op zoek naar redactieleden.

We zoeken geestelijk verzorgers die betrokken zijn bij de ontwikkeling en toekomst van hun vak en een tijdschrift willen maken waarin ruimte is voor prikkelend debat, inspirerende praktijkverhalen en theoretische verdieping. Redactionele ervaring strekt tot aanbeveling.

De redactie vergadert vijf keer per jaar in Utrecht. Van de nieuwe redactieleden wordt gevraagd verantwoordelijk te zijn voor één van de rubrieken van TGV.

Geboden wordt – naast de gebruikelijke reis- en onkostenvergoeding – een leuke groep collega's die met veel plezier een professioneel tijdschrift over geestelijke verzorging maakt.

Voor meer informatie: ben.de.boer@arkin.nl (hoofdredacteur TGV)